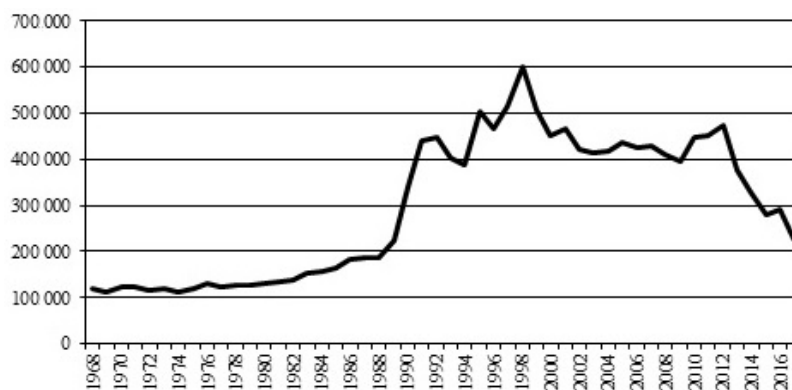

KÓ JÓZSEF

Miért csökken a regisztrált bűncselekmények száma?

A hazai bűnügyi statisztika, az ENYÜBS adatai szerint a regisztrált bűncselekmények száma látványosan csökkent az elmúlt néhány évben. A XX. század végi, a rendszerváltást követő időszak dinamikus emelkedése és a rekordokat döntő bűncselekményi számok már a múlt homályába veszttek. Az eddigi legmagasabb, 600 621-es értéket 1998-ban jelezte a statisztika (*1. számú ábra*).

1. számú ábra
A regisztrált bűncselekmények gyakoriságának alakulása
az ENYÜBS adatai szerint (1968–2017)

A rekord elérése utáni években az adatok gyors csökkenést mutattak, és az ezredforduló után az éves négyszázezer körüli értéken stabilizálódott a statisztikában megjelenő törvénysértések száma. 2009-ben már a négyszázezer határ alatt is járt az érték, majd újra emelkedő tendencia kezdődött, és 2012-ben 472 236-os értékkel új XXI. századi csúcsot ért el.

Ez után azonban dinamikus csökkenés vette kezdetét. Előbb száz-, majd ötvenezerrel csökkent a regisztrált bűnesetek száma, s 2017-re az 1989-es szintre mérséklődött az esetszám. A korábbi években jellemző négyszázezeres gyakoriság helyett jelenleg már a kétszázezeres értéket közelíti meg az esetszám.

Mi történt az utóbbi öt évben? Miért csökkennek ilyen drasztikusan a számok?

Mielőtt ezekre a kérdésekre megpróbálnánk válaszolni, néhány dolgot mindenképpen tisztázni kell. A legfontosabb jellemzője a bűnügyi statisztikának, amiről rendszeresen megfigyelnek még a szakemberek is, és ami a laikusokat mindig megtéveszti, hogy a bűnügyi statisztika nem tükrözi közvetlenül a tényleges bűnözés alakulását. A bűnözés egészében és a bűnügyi statisztikában akár ellentétes irányú tendenciák is érvényesülhetnek azonos időben. A bűnügyi statisztika emelkedő számértékei nem jelentik szükségképpen azt, hogy az elkövetett bűncselekmények száma is nő. Előfordulhat, hogy valóban így van, de a ténylegesen elkövetett törvénysértések száma akár csökkenhet is annak ellenére, hogy a statisztika növekvő értékeket mutat. Természetesen fordított helyzet is előállhat.

A kriminológia-tankönyvek három tényezőt szoktak felsorolni, amelyek közvetlenül befolyásolják a bűnügyi statisztika alakulását. Ezek a következők:

- feljelentési hajlandóság;
- jogszabályi környezet;
- nyomozó hatóságok preferenciái, attitűdje.

A diákok mindig meglepődnek, és reklamálnak, hogy nincs ott a befolyásoló tényezők között a bűnözés tényleges alakulása. Nemzetközi tapasztalatok¹ nyomán azt láthatjuk, hogy a viktimológiai felmérések alapján becsült és a statisztikákban megjelenő bűncselekmények számának alakulása nem együtt mozog és nem feltétlenül azonos irányban változik.

A lakosság és a szervezetek feljelentési hajlandósága

Időnként hajlamosak vagyunk megfigyelni arról, hogy a bűnözés nem csak a magánembereket érinti. Az egy évben regisztrált bűncselekmények sértetteinek kb. negyven százaléka jogi személyiséggel felruházott szervezet. Bűncselekményeket gazdasági társaságok, intézmények, egyházak, nonprofit szervezetek stb. sérelmére is követnek el. Egy 2010-es uniós vizsgálat eredményei szerint Magyarországon minden negyedik gazdasági szervezet (25,7 százalék) vált bűncselekmény sértettjévé a vizsgálatot megelőző tizenkét hónapban.² Ebben a körben is jelentős látenciával kell számolnunk, mert példá-

¹ Sajnos hazai adatokra nem lehet támaszkodni ezekben a kérdésekben, mert több, erről döntő kormányhatározat ellenére Magyarországon nincsenek rendszeres viktimológiai vizsgálatok, amelyek megerősíthetnék vagy cáfolhatnák a külföldi tapasztalatokat.

² Marco Ducato (ed.): The crime against businesses in Europe: Pilot survey. 2010/ISEC/Pr/042-A2.

ul a gazdasági társaságok sokszor, ha saját dolgozó követi el a törvénysértést, „házon belül”, fegyelmi eljárás keretében rendezik az ügyet, és nem fordulnak a hatóságokhoz. A vállalatoknak gyakran nem érdekük, hogy nyilvánosságra kerüljenek a velük kapcsolatban történt törvénysértések. A jó hírnév védelme érdekében sokszor inkább elviselik az esetleges veszteségeket, hogy elkerüljék az esetek kiderülését. Az intézmények esetében is megfigyelhetünk hasonló jelenséget. Az intézmény vezetői, attól való félelmükben, hogy rossz pontot szereznek a fenntartónál, inkább eltitkolják vagy próbálják saját hatáskörben megoldani a megtörtént eseteket. A jogi személyiségű sértettek esetében a cselekmények elszaporodása és a jelentősebb kárérték erősítheti a feljelentési hajlandóságot.

A lakosság feljelentési hajlandóságát is több tényező befolyásolja. A bűncselekmény típusa fontos tényező. Általában az erőszakos cselekményeket gyakrabban jelentik a sértettek, de persze itt is vannak kivételek. Előfordul, hogy a sértettet annyira megfélemlítik, hogy nem mer a rendőrséghez fordulni. Fontos szerepe van az elszennvedett kár mértékének. Minél nagyobb veszteség éri az illetőt, annál valószínűbb, hogy a hatóságokhoz fordul. Például a gépjárműlopásokat szinte mindig bejelentik.

A feljelentés–nem feljelentés kérdés eldöntésében döntő szerepük van a korábbi tapasztalatoknak, és az eljárás következményeiről szerzett információnak. A kedvező tapasztalatok nyilvánvalóan növelik a feljelentés valószínűségét. Ha az eljárás során, illetve az eljárás eredményeképpen nem a sértett előzetes elvárásainak megfelelően történnek az események, akkor a kedvezőtlen tapasztalatok csökkentik a feljelentési hajlandóságot. A vagyoni elleni cselekményeknél a sértettek elsődleges elvárása, hogy megtérüljön az őket ért kár. Ez azonban nem minden esetben következik be. Ha úgy érzik az emberek, hogy nem megfelelő ítélet született az ügyükben, vagy nem sikerül megtalálni az elkövetőt, akkor az az érzés alakul ki az állampolgároknál, hogy nem is érdemes a hatóságokhoz fordulni egy-egy bűncselekmény után, hiszen „úgysem történik semmi”. Az áldozatokkal kapcsolatos kutatások során felszínre került az úgynevezett másodlagos viktimizáció jelensége. A másodlagos viktimizáció esetén a sérelem nem a bűncselekmény közvetlen következménye, hanem a sértettekkel a bűncselekmény során kapcsolatba kerülő hatóságok, civil szervezetek, egyházak, szakemberek áldozatokhoz való nem megfelelő hozzáállásának, viszonyulásának következménye. *„Az események felidézése, az elkövetővel való szembesítés, a hatóságok, bíróságok, ügyészségek és a terhelt védelme részéről tanúsított bánásmód igen nagy lelki teherrel járhat, számos esetben megalázó lehet a sértettre. A processzuá-*

lis helyzet meghatározása tehát nem kis mértékben ezeknek a negatívumoknak a kiküszöbölését vagy legalábbis a lehető legkisebb mértékre csökkentését szolgálja. Ez érdekében áll a sértettnek, de alapvetően az eljárásnak is, hiszen a cselekmény elszennvedőjének aktivitása jelentős mértékben befolyásolja az ügy elbírálásának folyamatát. A sértettek közül azonban igen sokan nem tesznek feljelentést, ami a törvényes eljárás lefolytatásának megghiúsítása mellett a bűnözés valóságának feltárását is nehezíti.”³ Elsődlegesen a szexuális jellegű bűncselekményekkel kapcsolatban lehet jelentős szerepük ezeknek a negatív tapasztalatoknak, de más esetekben is előfordul, hogy az áldozatokat további sérelmek érik az eljárás során. Ezek a tapasztalatok egyértelműen csökkentik a feljelentési hajlandóságot. A hatóságokba, rendőrségbe vetett bizalom csökkenhet társadalmi és politikai okokból is. Az állampolgárok érzékenyen reagálnak bizonyos társadalmi, politikai változásokra, és amennyiben kedvezőtlennek ítélik azokat, akkor jelentősen csökkenhet a hatóságok iránti bizalom, ennek következtében a feljelentési hajlandóság. A tapasztalat azt mutatja, hogy a diktatúrákban jelentősen alacsonyabb bűnözési szintet mutatnak a bűnügyi statisztikák, amiben biztosan közrejátszik az is, hogy az emberek még sértettként sem akarnak kapcsolatba kerülni a hatóságokkal.

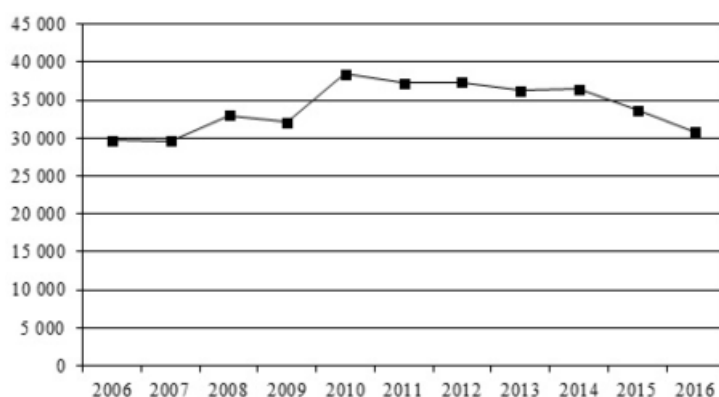
Konkrét erre irányuló empirikus vizsgálatok hiányában csak közvetett módon következtethetünk arra, hogy hogyan változott a feljelentési hajlandóság. Ez egyik lehetőség a rendőrség által megrendelt közvélemény-kutatások eredményeinek felhasználása. Ezekben nem kérdeznék rá közvetlenül az esetleg megtörtént esetekre, hanem a rendőrséggel, nyomozó hatóságokkal kapcsolatos lakossági attitűdöket igyekeznek felmérni. Ha a bizalmi kérdésekre adott válaszok magas értékeket mutatnak, akkor az elemzők arra következtetnek, hogy jó a kapcsolat a lakossággal, és ez jó feljelentési hajlandóságot teremt. A mért adatok javuló tendenciát mutatnak: 2010-ben még 65, 2017-ben már 78,6 százalékos elégedettséget mértek. Az általános elégedettség azonban nem feltétlenül jár együtt a magas feljelentési hajlandósággal. A rendőrségbe vetett bizalmon kívül még sok tényező befolyásolja a feljelentési hajlandóságot.

Ha bizonyítani tudnánk, hogy a feljelentési hajlandóság nem változott (esetleg javult), akkor a bűnügyi statisztikában jelentkező csökkenő esetszámokat nagyobb valószínűséggel tekinthetnénk a ténylegesen csökkenő törvénysértések eredményének. Az egyébként is szükséges viktimológiai adat-

³ Korinek László: Kriminológia. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 381–382. o.

felvételek során könnyűszerrel vizsgálható volna ez a kérdés is, ezek hiányában maradnak a közvetett módszerek. Nézzük meg, a vizsgált időszakban hogyan alakult azoknak a bűncselekményeknek a száma, amelyek esetében kisebb jelentősége van a feljelentési hajlandóságnak. Tipikusan ilyenek az erőszakos és garázda jellegű és a közlekedési bűncselekmények. Ezeknek az alakulását mutatja a 2. és a 3. számú ábra a vizsgált időszakban.

2. számú ábra
Erőszakos bűncselekmények alakulása (2006–2017)

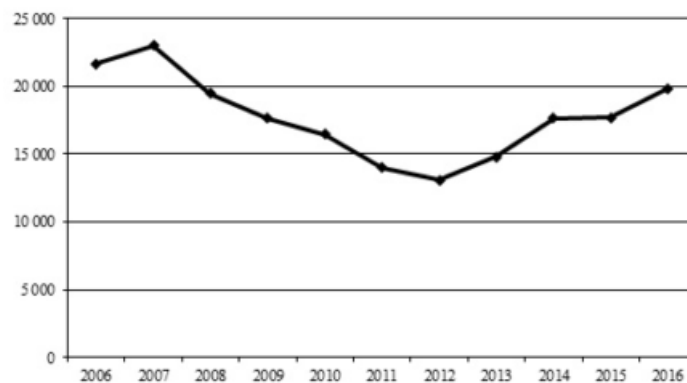

A 2. számú ábrán jól látható, hogy az erőszakos bűncselekmények esetében nyoma sincs az összes regisztrált bűncselekmény esetében tapasztalható látványos csökkenésnek. Hasonló a helyzet a közlekedési bűncselekmények esetében is (3. számú ábra).

A közlekedési bűncselekmények esetében a csökkenő tendencia ellenkezőjét láthatjuk. Az összes ismertté vált bűncselekmény esetében jelentős csökkenést mutató 2013-as adatokkal szemben a közlekedési bűncselekményeknél növekedést mutatnak az adatok.

A rendőrség bizalmi indexén alapuló hipotézis szerint a lakosság feljelentési hajlandósága nem változott, vagy inkább javult. A regisztrált bűncselekmények száma csökkent, akkor valószínűleg azért került be kevesebb eset a nyilvántartásba, mert kevesebb bűncselekmény történt. Változatlan feljelentési hányaddal számolva, akkor kevesebb bűncselekményt követtek el. A bűnözés összességében csökkent, de akkor azoknál a bűncselekményeknél is jelentkeznie kellene a csökkenésnek, ahol a feljelentési hajlandóság kevésbé játszik szerepet. A regisztrált erőszakos bűncselekmények és a közlekedési bűncselekmények száma azonban nem csökkent. Ezek az adatok a feljelenté-

3. számú ábra
Közlekedési bűncselekmények (2006–2017)

si hajlandóság változatlanságának hipotézise ellen szólnak. Inkább a feljelentési hajlandóság csökkenését valószínűsítik.

Az adatok inkább arra engednek következtetni, hogy nem a bűnözés egészében következett be olyan jelentős csökkenés, mint amit a regisztrált esetekről szóló statisztika mutat. Utóbbi lehetőség mellett szól az is, hogy a rendszerváltást követő ugrásszerű emelkedés a regisztrált bűncselekmények számában jelentős társadalmi változásokkal kapcsolódott össze. Amennyiben egyetértünk azzal, hogy a bűnözés társadalmi jelenség, és a kiváltó okai társadalmi tényezőkre, hatásokra vezethetők vissza, akkor a statisztikában megjelenő jelentős változásoknak, ha a tényleges bűnözés alakulását tükrözik, jelentős társadalmi változások következményeként kellene megjeleníteniük. Az 1990-es években megtaláljuk azokat a társadalmi változásokat, amelyek a növekvő bűnözést indukálták. Ha megnézzük, mi okozta annak idején a növekedést, akkor talán választ kaphatunk arra is, hogy most mitől csökken a regisztrált bűncselekmények száma. Azok a tényezők, amelyek a rendszerváltás utáni növekedést okozták, felelhetnek a mostani csökkenésért, csak ellenkező előjellel. Ha a drasztikus növekedésnek megvoltak a társadalmi okai, akkor a jelentős csökkenésnek is meg kellene találnunk a mozgatórugóit. A 2012–2015-ös időszakban azonban nem látszanak ilyen jelentős társadalmi változások. Ebben az esetben inkább annak a feltételezésnek van létjogosultsága, hogy a bűnügyi statisztikában bekövetkezett jelentős változások nem a bűnözés egészében bekövetkezett csökkenésre vezethetők vissza. Társadalmi változások hiányában más okokat kell találnunk, amelyek megmagyarázzák a nagymértvű csökkenést.

A nyomozó hatóságok preferenciái

Az ENYÜBS elsősorban ügyforgalmi statisztika. Azokat az ügyeket tartalmazza, amelyekben a nyomozó hatóság valamilyen eljárást lefolytatott.

Szokták azt a kifejezést használni, hogy a hatóságok tudomására jutó eseteket tartalmazza, de sajnos ez sem teljesen pontos. A nyomozó hatóságok esetében ugyanis működnek úgynevezett elhárító mechanizmusok, amelyek segítségével az eleve reménytelennek vagy bagatellnek gondolt eseteket kiszűrik a rendszerből, és ezek meg sem jelenek a statisztikában, holott a hatóság foglalkozott az ügygel, csak nem tartotta kivizsgálásra érdemesnek. Ilyen kiskaput jelentenek hazánkban a szabálysértések. Amennyiben az adott cselekmény nem bűncselekmény, hanem szabálysértés, akkor a nyomozó hatóság mentesül a további teendők alól, és nem kell foglalkoznia az ügygel. Így, ha például valaki bejelenti a rendőrségen, hogy ellopták a kabátját, akkor a következő párbeszédre számíthat: – Mennyibe került? – Hatvanötezer forintért vettem két éve. – Akkor az már nem ér csak legfeljebb harmincezer forintot. – Tulajdonképpen igaza van.

Az ügy megoldva. Szabálysértés történt, további teendők nincsenek, az eset nem kerül be a bűnügyi statisztikába⁴.

Sajnos még mindig használatos a bűnügyi statisztika a nyomozó hatóságoknál az egyes egységek teljesítményértékelésére. Ez a súlyos probléma végigkíséri az ERÜBS-ENYÜBS rendszer működését, amelytől a kezdetektől próbál megszabadulni, de nem sikerül neki. A rendőrség egészének és az egyes rendőri szervezeteknek a munkáját elsősorban a statisztikai adatok felhasználásával értékelik.

Már régen megfogalmazódott, hogy törekedni kell a rendőri munka értékelésének és a statisztikai nyilvántartási rendszernek a szétválasztására. A rendőri munka értékelése jelentős mértékben támaszkodik még ma is az ENYÜBS rendszerben is megjelenő statisztikai, nyomozáseredményességi mutatókra. Ezzel az a probléma, hogy egy olyan rendszer adatai alapján ítélik meg a nyomozó hatóságok egyes egységeinek munkáját, amelyet ők maguk állítanak elő. Ezzel kapcsolatban Vavró István 2002-ben még óvatosan fogalmazott: *„A kriminálstatisztika részét képezik azok az adatok is, amelyek a bűnüldöző, jogalkalmazó szervek tevékenységére vonatkoznak. Ezeknek a szervezeteknek a tevékenysége ad ugyanis lehetőséget a bűnözés megismerésére.*

⁴ Természetesen a nyomozó hatóságok szabálysértési ügyekhez kapcsolódóan is végeznek feladatokat, akár előállításra is sor kerülhet, de ezek az eljárások a bűnügyi statisztika alakulását nem érintik.

*Ezzel kapcsolatban azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy itt bizonyos teljesítmények mérésére is sor kerül. Emberileg ezért teljesen érthető, ha az adatszolgáltatók »megfelelő körülményekkel« járnak el akkor, amikor a tevékenységükre vonatkozó adatokat összeállítják.*⁵

Az egyes nyomozó szervezetek és a nyomozást végzőknek maguknak kell előállítaniuk azokat a statisztikai adatokat, amelyek felhasználásával a munkájukat értékelik. Adott a lehetőség és a motiváció az adatok kisebb-nagyobb mértékű korrigálására, manipulálására. Amennyiben a rendőrök tudják, hogy munkájukat az általuk kitöltött adatlapok alapján értékelik, akarva vagy akaratlanul, de torzíthatják a statisztikai adatokat. Erre a közelmúltban is akadt néhány példa.

„A gödöllői és a III. kerületi kapitányságon történt statisztika-hamisítás miatt tett feljelentést Hatala József országos rendőrfőkapitány. Kovács Tamás volt legfőbb ügyész a Pintér Sándor belügyminiszternek címzett tavaly nyári levelében a büntetőjogi felelősségre vonást elkerülhetetlennek tartotta a hamis statisztikai adatszolgáltatás miatt.”⁶

Egyes kapitányságok a kedvezőbb év végi értékelés érdekében visszatartottak felderítetlen ügyeket. Előfordul, hogy az eleve reménytelennek ítélt ügyeket még a nyomozás korai szakaszában a hatóságok valamilyen módszerrel igyekeznek elhárítani. A nyomozó hatóságok az eredményes ügyek részarányának növelésében érdekeltek, éppen ezért sokféle módszert fejlesztettek ki és alkalmaznak a reménytelen ügyek elhárítására. A kisebb súlyú vagy elleni cselekményeknél a leggyakoribb módszer a szabálysértési értékhatár rugalmas kezelése. Amennyiben sikerül az okozott kár becsült értékét az értékhatár alatt tartani, máris megszabadultak egy esettől, ami immár nem bűncselekmény, hanem szabálysértés, így nem kerül be és nem rontja a statisztikát.

„A bűnügyi statisztika manipulálásának kifinomult módszerei alakultak ki az idők folyamán. Gyakran egy ügyszámra tettek két olyan ügyet, amelyben nem volt várható sikeres felderítés. Ha nehéznek ígérkezett a felderítés, a rendőr inkább bejelentést javasolt feljelentés helyett, mert az így nem került be a bűnügyi statisztikába. Ugyanakkor bekerült a bűnügyi adatok közé, ha az eljárást érdemi nyomozati cselekmény nélkül függesztették fel, de nem számított bele sem az eredményes, sem az eredménytelen ügyek közé. Egy nevének elhallgatását kérő volt rendőr beszámolója szerint egy új kapitányságve-

⁵ Vavró István: A kriminálstatisztika és a bűnözés valósága. Kriminológiai Közlemények. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2002, 17. o.

⁶ Gödöllőn és Óbudán meghamisították a bűnügyi statisztikát. HVG.hu, 2011. március 10.

zető a váltást követően szinte azonnal razziára küldte őket a helyi bolhapiacra, ahol több száz másolt DVD-t foglaltak le. Minden adathordozót külön ügynek vették, így több száz statisztikai lapot töltöttek ki, noha csak egyetlen cselekményről volt szó. A kapitányságvezető egy csapásra jelentősen javított a felderített ügyek számán, és egyúttal bizonyította, hogy jó választás volt.”⁷

„Országos vizsgálatot indított a Legfőbb Ügyészség annak megállapítására, hogy pontosan milyen mértékben kozmetikázták a rendőrök az egységes nyomozóhatósági és ügyészségi büntető-statisztikát. A vizsgálat tízezres nagyságrendben tárt fel hibákat, hiányosságokat, szándékos torzításokat. Az évi 400 ezerhez közeli bűncselekményszám mellett ilyen mennyiségű valótlán adat már a statisztika egészének a hitelességét kérdőjelezi meg.”⁸

Ilyen messzemenő következtetést talán még nem kell levonnunk, de a probléma jelen van a bűnügyi adatszolgáltatási rendszerben.

Segíthet a helyzet objektív megítélésében, ha a nyomozáseredményességi mutató helyett az ismertté vált elkövetők számának alakulását vizsgáljuk (4. számú ábra). A nyomozáseredményességi mutató ugyanis nagyon érzékeny az összes regisztrált bűncselekmény számának alakulására. Amennyiben kevesebb eset jelenik meg a statisztikában, minden más tényezőtől, például a tényleges munkavégzéstől függetlenül, javuló arányszámokat kapunk. Az ismertté vált bűnelkövetők száma jobban tükrözi a nyomozó hatóságok munkájának eredményességét, mert csak a tényleges eredményeket mutatja, hogy ezek mellett hány olyan esettel kellett foglalkozni, amelyekben nem sikerült megtalálni az elkövetőt, az a leterheltségről adhat információt. S ebben az esetben, ha több ilyen ügy van, akkor több esettel kellett foglalkozniuk a nyomozó hatóságoknak, a csökkenő összes regisztrált cselekmény pedig kisebb leterhelésről tanúskodik.

Az összes regisztrált bűncselekmény számában bekövetkezett 2013-as jelentős csökkenés semmilyen hatással nem volt az ismertté vált bűnelkövetők számának alakulására. Lényegében ugyanannyi bünesetet oldottak meg a nyomozó hatóságok, mint korábban, inkább kisebb mértékű csökkenés mutatkozik az adatokban.

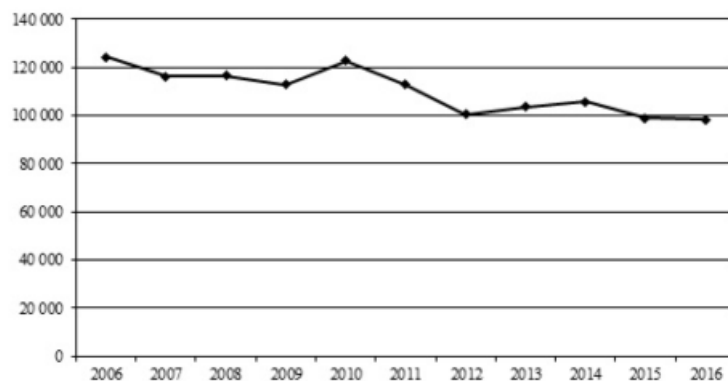
Ugyanakkor a rendőrség létszáma folyamatosan emelkedett a vizsgált időszakban (5. számú ábra). A 2010-es adatokhoz viszonyítva mintegy tizenöt-húsz százalékkal több rendőr van szolgálatban. Igaz, a létszámnövekedés nem érintette a bűnügyi szolgálati ágat, ott lényegében 2002-től azonos lét-

⁷ Sereg András: Hazug számok. Jogi Fórum, 2015. január 16. <http://www.jogiforum.hu/hirek/33121>

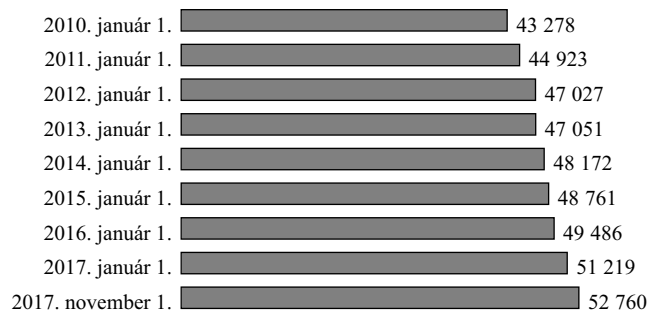
⁸ Ihárosi Ibolya: Durván megugrott a bűncselekmények száma. Teol.hu, 2011. április 11.

<https://www.teol.hu/tolna/kozelet-tolna/durvan-megugrott-a-buncselekmények-szama-370579/>

4. számú ábra
Ismertté vált bűnelkövetők (2006–2017)

5. számú ábra
A rendőrség foglalkoztatotti* létszámának alakulása (2010. január 1. – 2017. november 1.)

* Tartalmazza a rendelkezési (TEK, NVSZ, TIBEK, RSZG-k és más szervek állományába vezényelteteket, továbbá a gyeden, gyeden, illetmény nélküli szabadságon stb. tartózkodókat) és a passzív állományt.

számú rendőr látja el a feladatokat, attól függetlenül, hogy kétszáz- vagy négyszázezer esettel kell-e megbirkózniuk.

A jogszabályi környezet alakulása

Azok a cselekmények számítanak bűncselekménynek, amelyek szerepelnek a büntető törvénykönyvben. A büntetőjogi törvények határozzák meg a bűncselekmények körét, ha változnak a törvények, változik az elkövetett bűncselekmények száma is. A dekriminalizálás értelemszerűen csökkenti a bűncse-

lekmények számát. A korábban bűncselekménynek számító esetek a továbbiakban nem szerepelnek a statisztikában. Amennyiben új tényállások kerülnek be a Btk.-ba, akkor növekszik a törvénysértések száma. A törvénymódosítások valamilyen irányba befolyásolják az elkövetett bűncselekmények számának alakulását. A 2013. július 1-jén hatályba lépő új büntető törvénykönyv tartalmaz egy olyan módosítást, ami jelentősen befolyásolta a regisztrált bűncselekmények számának alakulását. Ez a módosítás az okirattal visszaélés törvényi tényállását érintette (táblázat).

Regisztrált okirattal visszaélés bűncselekmények (2010–2016)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Visszaélés okirattal 277. § (régi Btk.)	39 110	58 067	83 881	14 233	706	146	42
Okirattal visszaélés 346. § (új Btk.)	–	–	–	636	1654	3228	1221
Összesen	39 110	58 067	83 881	14 869	2360	3374	1263

Forrás: ENYÜBS

Az adatok azt mutatják, hogy 2012-ig az okirattal visszaélések jelentős számban fordultak elő, a törvénymódosítást követően azonban a korábbi számok töredéke jelenik csak meg a statisztikában. Ez az egy törvénymódosítás mintegy évi hatvan-hetvenezzerrel csökkentette a regisztrált bűncselekmények számát anélkül, hogy bármilyen változás következett volna be a bűnözés egészében.

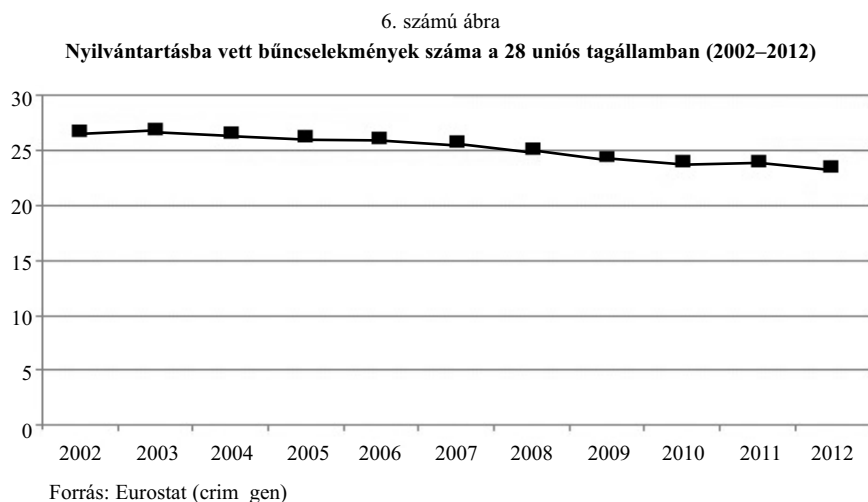
Jelentősen befolyásolhatja a regisztrált bűncselekmények számát a szabálysértési értékhatár módosítása is. A leggyakoribb bűncselekmény a kisebb értékre elkövetett lopás. Az értékhatár változása számos vagyon elleni cselekmény megítélését befolyásolja. A legutóbbi módosítás (2012. évi C. törvény) 2013. július 1-jén lépett hatályba. Ezzel az addig érvényes húszezer forintos értékhatárt ötvenezer forintra emelték. Az értékhatár ilyen jelentős módosítására még nem került sor korábban. A módosítás következtében az ötvenezer forintnál kisebb értékre elkövetett vagyon elleni cselekmények kikerültek a bűnügyi statisztikából, hiszen a statisztika csak a bűncselekményeket veszi számba. A bűnügyi jellegű szabálysértésekről sajnos nem készül országos összesített statisztika, így a szabálysértések számának alakulásáról nincs információnk. Az intézkedés következtében a korábbi években a bűnügyi statisztikában megjelenő nagyjából hatvanezer bűncselekmény már nem szerepel a bűnözési adatok között. Ez a módosítás tehát körülbelül évi hatvanezerrel csökkentette a regisztrált bűncselekmények számát. A hatás nem azonnal jelentkezett, mert a módosítás 2013. július 1-jén lépett hatályba, tehát az év el-

ső felében még a régi szabályozás volt érvényben, így a csökkenésnek csak körülbelül a fele érvényesült 2013-ban. A normaszegések száma feltehetően nem változott az értékhatár módosítása miatt, de a bűnügyi statisztika kevesebb esetet regisztrált.

Nemzetközi összehasonlítás

Az Európai Unió 28 tagállamában nyilvántartásba vett bűncselekmények száma 2003 óta stabilan csökken, 2012-ben 12 százalékkal kevesebb bűncselekményt rögzítettek, mint kilenc évvel korábban.

Az elmúlt években általános tendenciává vált a nyilvántartásba vett bűncselekmények számának csökkenése: az unió országaiban a rendőrség által nyilvántartott bűncselekmény-kategóriák többsége esetében 2007 és 2012 között csökkent a bejelentett esetek száma (6. számú ábra).

Németországban a *Welt am Sonntag* által ismertetett, statisztikák szerint 2017-ben 9,6 százalékkal kevesebb bűncselekményt regisztráltak, mint egy évvel korábban, összesen 5,76 milliót. Visszaesett a lopások (11,8 százalékkal), a betörések (23 százalékkal), a zsebelések (22,7 százalékkal) és az erőszakos bűncselekmények (2,4 százalékkal) száma is, és kevesebb autónak, illetve biciklinek is kelt lába, mint 2016-ban (8,6, illetve 9,8 százalékkal).

Ami viszont emelkedett némiképp, az a gyilkosságok száma (3,2 százalékkal, összesen 785 történt 2016-ban), míg a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények száma 9,2 százalékkal csökkent. A nem németek által elkövetett bűncselekmények száma összesen 22 százalékkal csökkent tavaly, ami *Oliver Malchow*, a német rendőrségi szakszervezet vezetője szerint annak is lehet a következménye, hogy 2017-ben kevesebb bevándorló érkezett az országba. Malchow egyelőre nem szeretne komolyabb következtetéseket levonni a statisztikákból, de az szerinte is figyelemre méltó, hogy ilyen szintű statisztikai javulásra 1993 óta nem volt példa az országban.⁹

A nemzetközi adatokat vizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy lényegében megtört a második világháború óta tartó lassú növekedési tendencia, és az ezredforduló óta a regisztrált bűncselekmények száma a legtöbb európai országban csökkenést mutat. A csökkenés nem olyan drámai, mint Magyarországon, de tartós csökkenő tendencia rajzolódik ki az adatokból. Magyarország is az Európai Unió tagja és valószínűleg nem vonhatja ki magát az általános tendencia alól. A nálunk is tapasztalható csökkenés egy része (tíz-tizenöt százalék) a nemzetközileg érvényesülő tendencia számlájára írható. A lényeges különbséget a csökkenés mértéke jelenti. Az európai országok többségében a csökkenés évi öt-tíz százalék.

A vétőképes korú lakosság

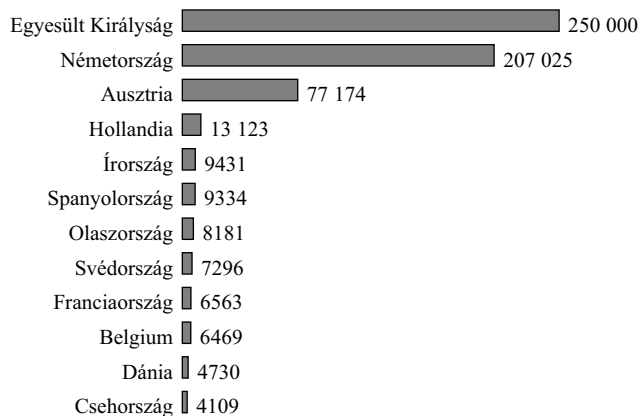
Még egy lényeges tényezőt meg kell vizsgálnunk a regisztrált bűncselekmények jelentős csökkenésével kapcsolatban, s ez a vétőképes korú lakosság számának változása az ország népességében. Vavró István több tanulmányában is elemezte az egyes kohorszok létszámában bekövetkezett változások és a regisztrált bűncselekmények számának alakulása közötti kapcsolatot. Rámutatott, hogy az alacsonyabb születési számmal és létszámmal jellemezhető kohorszok vétőképes korúvá válása kimutatható változást okozott a regisztrált bűncselekmények számában.

Akár hatszázezernél is több magyar élhet jelenleg az Európai Unióban, ez a szám lényegesen magasabb a korábbi becsléseknél – derül ki a Portfolio.hu összesítéséből¹⁰. A legtöbben hivatalosan Németországban élnek, de még Dániában is több mint ötezer magyar munkavállaló él tartósan (7. számú ábra).

⁹ Polizeilichen Kriminalstatistik (PKS), 2017.

¹⁰ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/mar-tobb-mint-600-ezer-magyar-elhet-europaban-2019-is-kivandorlo-ev-lesz.308543.html>

7. számú ábra
Az EU-tagállamokban élő magyarok száma

Forrás: Eurostat, nemzeti statisztikai hivatalos, Portfolio

Vavró István a születési arányszámokban bekövetkezett változásoknak a bűnözés alakulására való hatását vizsgálva¹¹ arra a következtetésre jutott, hogy: „Azokban az időszakokban ugyanis, amikor a bűnözés szempontjából domináns korosztályok össznépeségén belüli aránya emelkedik, a bűnözés volumene változatlan korszpecifikus bűnözési gyakoriság mellett is nő.”¹² Nyilván a fordított összefüggés is igaz lehet: ha a vétőképes korú lakosság, illetve a bűnözésben domináns korosztályok létszáma csökken, akkor az összébűnözésben is csökkenést fogunk tapasztalni. A Vavró által vizsgált születési arányszámokban ötven-hatvanezres különbségek voltak. Ha néhány tízezres eltérés a releváns korosztályokban kimutatható különbségeket okoz a bűnözés egészében, akkor a jelenleg tapasztalható kivándorlási hullám is hatást kell hogy gyakoroljon a bűnözés alakulására, hiszen most több százezres különbség tapasztalható. Ha megvizsgáljuk a külföldön élők kor szerinti megoszlását, azt láthatjuk, hogy a bűnözés által leginkább érintett korosztályokból kerül ki a külföldön élők többsége (8. számú ábra)¹³.

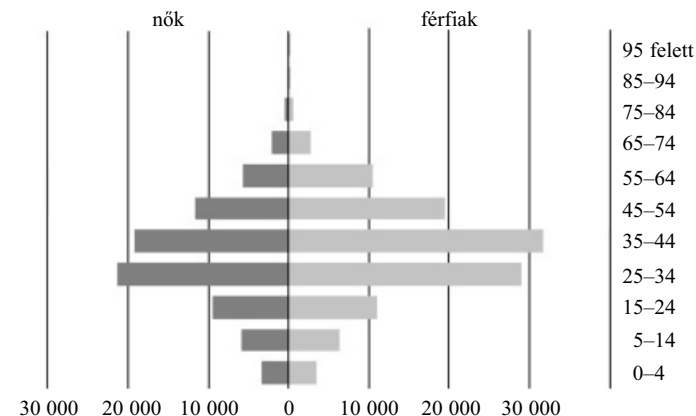
A németországi kormegoszlás jó kiindulópont lehet az összes külföldön élő magyar korösszetételének vizsgálatához. A külföldön élők és a bűnelkövetők

¹¹ Vavró István: A demográfiai-társadalmi tényezők és a bűnözés kapcsolata. Statisztikai Szemle, 1994/1.

¹² Uo. 38. o.

¹³ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/megmutatjuk-miert-tragedia-a-kivandorlas-magyarorszagnak.261319.html>

8. számú ábra
A Németországban élő magyarok korfája

Forrás: német statisztikai hivatal, Portfolio

kormegoszlása nagyon hasonló képet mutat. Tételezzük fel, hogy az itthon maradók és a külföldre távozók között ugyanolyan arányban fordulnak elő törvénysértést elkövetők, akkor a százezer lakosra jutó bűncselekményi arányszámok alapján közelítő becslést adhatunk arra vonatkozóan, mennyivel csökkentheti a Magyarországon regisztrált bűncselekmények számát a külföldre távozott hatszázezer ember. A becslés meglehetősen bizonytalan, mert attól is függ, hogy milyen gyakoriságokkal számolunk, melyik időszakot vesszük figyelembe stb. Közelítőleg tizennégy- és harmincezer közötti regisztrált bűncselekményről lehet szó. Körülbelül ennyivel csökkenhet a regisztrált bűncselekmények száma a kivándorlás következtében. A pontos számadat vitatható, de valamekkora csökkenést biztosan előidézik a kivándorlás.

Összegzés

Megvizsgálva a 2013-tól erőteljesen csökkenő regisztrált bűncselekményszámok mögött rejlő okokat, az a következtetés adódik, hogy több tényezőre vezethető vissza az esetszámok csökkenése. Elsődlegesen és legnagyobb mértékben a törvényi szabályozás változása játszott szerepet az új trend kialakulásában. Az okirattal visszaélés és a szabálysértési értékhatárt módosító törvények következtében száz-százhuszezerrel csökkent a regisztrált bűncselekmények száma. Ez a csökkenés csak a statisztikát érintette, és valószínűleg

nem okozott változást a ténylegesen elkövetett szabályszegések gyakoriságában. Kisebb mértékben, de társadalmi hatások, jelenségek is a csökkenés irányába hatottak az elmúlt időszakban. Az ezredforduló óta általános nemzetközi jelenség a regisztrált bűncselekmények számának csökkenése. Az Európai Unió tagállamaiban és a fejlett ipari országokban enyhén csökkenő tendencia mutatható ki. Valószínűleg Magyarországon jelentkezik ennek a nemzetközi tendenciának a hatása. Az érintett országokban a csökkenés az ezredforduló óta 15–25 százalék volt az elmúlt tíz-tizenöt évben. Ha ez a tendencia érvényesül nálunk is, akkor ez körülbelül hatvanezres esetszámcsökkenést jelenthet.

A feljelentési hajlandóság alakulásáról nincsenek közvetlen információink, de a kevésbé érintett bűncselekmények gyakoriságának vizsgálata alapján az valószínűsíthető, hogy valamelyest csökkent az elmúlt években. A csökkenés mértéke nehezen volna számszerűsíthető célzott vizsgálatok hiányában.

A munkaerő és a lakosság erőteljes kivándorlása is hozzájárult a regisztrált bűncselekmények számának mérséklődéséhez, s ez esetben a ténylegesen elkövetett cselekmények, azaz a látens bűncselekmények száma is csökkenhetett.

Összességében adminisztratív és társadalmi változások együttes eredőjének tekinthető a hazai bűnügyi statisztikában korábban soha sem tapasztalt erőteljes csökkenés.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ducato, Marco (ed.): The crime against businesses in Europe: Pilot survey. 2010/ISEC/Pr/042-A2

Kertész Imre: A bűnözés társadalmi háttere. *Jogtudományi Közlöny*, 1981/2.

Kertész Imre – Zvekic Ugljesa: Bűncselekmények áldozatai a rendszerváltás országaiban. Nemzetközi vizsgálat eredményei. BM Kiadó, Budapest, 2000

Korinek László: Kriminológia Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010

Sereg András: Hazug számok. Jogi Fórum, 2015. január 16.
<http://www.jogiforum.hu/hirek/33121>

Tauber István: Gazdasági, társadalmi viszonyok változása és a bűnözés alakulása In: Tények és kilátások. KJK. Budapest, 1995

Vavró István: A demográfiai – társadalmi tényezők és a bűnözés kapcsolata. Statisztikai Szemle, 1994/1.

Vavró István: A kriminálstatisztika és a bűnözés valósága. Kriminológiai Közlemények. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2002

Vavró István: A kriminológiai és a büntetőjogi büntett fogalom néhány kérdése. *Belügyi Szemle*, 1969/7.

Vavró István: Iskolai végzettség, társadalmi helyzet, bűnözés. *Statisztikai Szemle*, 1986/3.